

**Сучасна глобалістика: її школи, концепції,
постулати, проблеми та дослідження в цій
сфері в Україні**

План

1. Наукові школи глобалістики.
2. Концепції глобалістики.
3. Розвиток концепцій глобалістики та основні глобальні проблеми.

1. Наукові школи глобалістики

- Сьогодні, великий інтерес викликають парадигми сучасної глобалістики, в рамках яких працюють відповідні наукові школи і організовані наукові колективи.
- Основних шкіл — шість. Перша школа представляє концепцію **«Межі зростання»**. Проблема меж економічного зростання лежить в основі тематики доповідей Римського клубу (1968).
- А. Печчеї та інші засновники Римського клубу як керівники різних транснаціональних корпорацій зіткнулись зі спільними труднощами в реалізації корпоративних проектів і програм. Вони усвідомили, що глибинною першопричиною цих труднощів є глобальні системні ефекти. Локальні зусилля щодо їхнього подолання є безсилими. Звідси виник відомий заклик: «Мислити глобально!».
- Римський клуб є міжнародною неприбутковою неурядовою організацією, що об'єднує науковців, економістів, бізнесменів, чільних службовців міжнародних організацій, колишніх голів держав та урядів з усіх п'яти континентів, які переймаються актуальними проблемами людства — політичними, економічними, соціальними, екологічними, технологічними і культурними, та їх аналізом і прогнозуванням в контексті «світової проблематики» («world problematique»).
- Римський клуб був заснований в 1968 році

Концепція «Межа зростання»

- Досягнення цієї школи полягає в результативних спробах моделювання світової економічної динаміки. При цьому брались п'ять взаємопов'язаних змінних величин:
 1. населення;
 2. капіталовкладення;
 3. використання не відновлювальних ресурсів;
 4. забруднення навколишнього середовища;
 5. виробництво продовольства.

Концепція «Межа зростання»

Була висунута робоча гіпотеза про дисфункціональність (порушення діяльності) глобальної системи. В ході її перевірки автори дійшли висновку, що при збереженні існуючих тенденцій зростання, людство дуже швидко наблизиться до крайньої межі демографічної та економічної експансії. Значення цих результатів полягає ще й у тому, що межі зростання вбачаються не стільки в планетарно-ресурсних обмеженнях, скільки у внутрішніх обмеженнях людства — панування і жорстокий егоцентризм глобальних корпорацій, архаїчний суверенітет все більш чисельних держав та їхня конфліктна конкуренція, егоїстичний дух елітаризму і зверхності цивілізації Заходу, дезінтеграція людського співтовариства.

Надаючи особливого значення людині, А. Печчеї запропонував глобальну програму Нового Гуманізму, суть якої саме в «людській революції», в інтеграції людей світу, в формуванні світової людської спільноти, здатної до колективних зусиль по плануванню і керуванню заради спільного майбутнього людства, оскільки альтернативою може бути відсутність будь-якого майбутнього.

І сьогодні ця глобальна стратегія гуманізму не втратила свого значення. Цю стратегію вважають альтернативою ідеології та стратегії «нелюдської глобалізації», яку нав'язують світу деякі лідери силової глобалізації в інтересах елітарних країн.

Друга школа глобалістики представляє основну концепцію «Сталого розвитку»

- Ця парадигма розроблена під керівництвом *Л. Брауна в Інституті всесвітніх спостережень (Вашингтон, США)*, який провів ряд проектів «Стан світу». Міжнародна комісія ООН з навколишнього середовища і розвитку використала цю глобальну концепцію для підготовки доповіді «Наше спільне майбутнє» (1987 р.). Генеральна Асамблея ООН прийняла спеціальну резолюцію «Екологічна перспектива до 2000 року і надалі» (1987 р.), згідно з якою сталий розвиток повинен стати керівним принципом діяльності ООН, урядів і приватних підприємств, організацій та установ.
- Визнаючи висновок про існування планетарних меж економічного зростання, представники цієї школи (Л. Браун) заявили про неефективність і недорозвиненість традиційного людського суспільства як причину і наслідок надмірного демографічного зростання.
- Критичний поріг сталого зростання світового суспільства вже пройдений, тому що людство споживає значно більше ресурсів, ніж дозволяють закони стабільного функціонування глобальних екосистем. Необхідно, як вважають прибічники цієї теорії, зупинити глобальний демографічний вибух в країнах, що розвиваються, і піддати критиці концепції економічного зростання західного типу.

Концепція сталого розвитку

- **Сталий розвиток** - загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.
- Ряд теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою концепцією XXI ст. і навіть усього третього тисячоліття, яка, з поглибленням наукової обґрунтованості, витіснить усі наявні світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти головних принципах:

- Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.
- Обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.
- Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучніше життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф — злидні, які стали у світі звичайним явищем.
- Необхідно налагодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема відносно використання енергії.
- Розміри і темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

Концепція «Сталого розвитку»

- Дещо односторонній екологічний ухил цього напрямку призводить до його відомої обмеженості. Разом із тим приваблює запропонована поступовість, поетапність, еволюційність змін. Вищу мету програми сталого розвитку її ініціатори бачать у пошуках нових шляхів, які б забезпечили прогрес людства не тільки в елітарних регіонах і в короткі періоди (цикли), а на всьому глобальному просторі і на довгу перспективу.
- Ця школа глобалістики може вважатись передвісницею еколого-економічної школи, яка виникла вже в 90-ті роки ХХ ст. і яка прагне довести можливість поєднання екологічних і економічних інтересів у процесах глобального розвитку. В Україні сьогодні цей напрям є актуальним, він підтримується в дослідженнях вітчизняних вчених.

Школа універсального еволюціонізму в глобалістиці

- Розвивається під керівництвом академіка Н. Мойсеєва на базі ноосферного вчення В.Вернадського. (Відповідно до оригінальної [теорії](#) (Відповідно до оригінальної теорії [Вернадського](#) (Відповідно до оригінальної теорії Вернадського, ноосфера є третьою у послідовності таких основних фаз розвитку [Землі](#) (Відповідно до оригінальної теорії Вернадського, ноосфера є третьою у послідовності таких основних фаз розвитку Землі як утворення [геосфери](#) (Відповідно до оригінальної теорії Вернадського, ноосфера є третьою у послідовності таких основних фаз розвитку Землі як утворення геосфери (неживої природи) та [біосфери](#) (живої природи).
- Так само, як біосфера утворюється взаємодією всіх [організмів](#) Так само, як біосфера утворюється взаємодією всіх організмів на Землі, ноосфера складається усіма [розами](#), що взаємодіють.
- Ноосферу можна розглядати як єдність [«природи»](#) Ноосферу можна розглядати як єдність «природи» і [культури](#) Ноосферу можна розглядати як єдність «природи» і культури (в широкому тлумаченні останньої — з [техносферою](#) Ноосферу можна розглядати як єдність «природи» і культури (в широкому тлумаченні останньої — з техносферою включно), особливо починаючи з того моменту, коли «культура» досягає (за силою впливу на біосферу та геосферу) потужності [«геологічної сили»](#).

Ця школа піддає критиці доповіді Римському клубу за їх розуміння *пасивної ролі природи і її пасивної реакції на результати діяльності людства*. Ініціатори школи закликають розглядати глобальну природу як самоорганізовану систему, реакція якої хоч і непрогнозована через величезну кількість критичних порогових факторів, але неминуха в довгостроковому плані. До того ж пропонується враховувати зворотну

Школа універсального еволюціонізму в глобалістиці

- є антагоністичною щодо концепції сталого розвитку, вважаючи останню найнебезпечнішою помилкою сучасності, а розмови про сталий розвиток нагадують глобалістам-еволюціоністам поведінку страуса, що ховає голову в пісок.
- Між тим сумісний розвиток глобального людського суспільства і біосфери може бути цілеспрямованим, взаємоузгодженим і ефективним. У результаті конструктивної коеволюції може бути сформована ноосфера, ноосферна економіка і ноосферна цивілізація, яка відкриває шлях до якісно нового розвитку.
- Цю школу називають ще школою глобальної екології. Вона запропонувала теорію глобальних рішень і компромісів.
- Ця школа розробила і запропонувала моделі глобальних наслідків ядерної війни, «ядерної зброї» і «ядерної зими» та соціологію глобального компромісу – концепцію «Глобальних інститутів згоди», які можуть добиватись стабільних ефективних компромісів. Доведена можливість світових угод кооперативного типу, що об'єднують зусилля і ресурси суверенних держав для вирішення планетарних завдань. Вважається, що положення школи універсального еволюціонізму органічно ввійдуть в парадигми глобалістики ноосфери.

Школа мітозу біосфер

не має прямого відношення до глобалістики. Але її вважають важливою при переході до практичної діяльності по раціоналізації взаємодії світового людства з навколишнім середовищем. Неурядовий міжнародний Інститут екотехніки (1969) (М.Нельсон), що представляє цю школу, з 1976 р. проводить конференції у Франції. Генезис парадигми Інституту екотехніки обумовлений практичними потребами космонавтики в створенні штучних біосфер малого масштабу із заданими якостями. Ідея цієї школи полягає в тому, щоб досягнуті результати використовувати для покращання земної біосфери і для формування ноосфери. Суть ноосфери в гармонічному синтезі біосфери і техносфери. Під техносферою розуміють «глобатехс» — тип нової культури, що має діапазоном розповсюдження весь планетарний ринок. Факт експансії «глобатехсу» в Космос означає, що повна екологічна рівновага можлива лише при виході за межі земної біосфери в Космос. На цій підставі ноосфера перетворюється на важливий фактор еволюції Всесвіту.

Школа контрольованого глобального розвитку Д. Гвішиані

- починала з реалізації програми «Моделювання глобального розвитку», і мала своєю метою створення системи моделей альтернативного глобального розвитку і рекомендацій по вибору оптимальних стратегій.
- При цьому значна увага надавалась соціальним проблемам. Ця школа пропонувала розвивати глобалістику з позицій загальносоціологічної теорії і методології. Перехід до інформаційного суспільства розглядається як магістральний шлях вирішення глобальних проблем. З позицій сьогодення, запропонований авторами цієї школи класовий підхід до глобалістики, здається наївним, як і його «радянська суб'єктність» сприйняття глобалістики.

Школа світ-системного аналізу (І. Уоллерстайн, США)

- розробляє парадигму, в центрі якої міститься розвиток економік, історія систем і цивілізацій. Кінець ХХ століття розглядається цією школою, як криза переходу від капіталістичної світ-системи, домінуючої на планеті з 1500 року, до поки що невизначеної посткапіталістичної системи.
- Капіталістична світ-система розглядається як перша історична форма глобальної системи, яка безупинно розвивається у взаємодії ядра («золотий мільярд») з напівпериферією і периферією світу. Для її ідей характерні циклічні кризи з періодичністю 50 - 100 років. Це нагадує довгі економічні хвилі М. Кондратьєва. Парадигма світ-системного аналізу тяжіє до концепції «глобальної соціалізації» майбутнього розвитку, висунутої Міжнародною соціологічною асоціацією (1994). Закономірностям глобального соціального розвитку приділяється все більша увага.

Сучасна глобалістика не має поки що єдиної парадигми

Мультипарадигмальний ландшафт сучасної глобалістики створює великі методологічні проблеми. Як уже зазначалось, кожна з парадигм є орієнтованою на конкретну наукову дисципліну, а не на їх синтез. В останній період став помітним ефект інтерпарадигмальної рефлексії, який, на основі якогось базового спільного концепту (ноосфера), зв'язує різні парадигми. Це вселяє надію на принципову можливість розробки нової інтегрованої парадигми глобалістики в майбутньому.

Сучасна глобалістика не має поки що єдиної парадигми

- Зміст окремих парадигм ще залишається під тиском відповідних філософських доктрин: лібералізму, марксизму.
- Системний комплексний підхід ще не набув статусу обов'язковості для всіх концепцій і парадигм. Більш того, існує певна цивілізаційна самоізолюваність сучасних парадигм глобалістики, оскільки діапазон рефлексивної комунікації в сучасній глобалістиці є обмежений християнським світом, який є також поділеним. Тому включення до комунікації конкуруючих цивілізацій дає можливості для створення більш життєздатних парадигм глобалістики.

2. Концепції глобалістики

- На початку XXI століття ця наука стала вже «великою» наукою, бо великого значення набули *соціальні світові замовлення* на вивчення процесів, наслідків і загроз глобалізації і на пошук шляхів і механізмів управління процесами глобалізації. Так, глобалізація світу і його розвитку реально стала головною проблемою в порядку денному розвитку людської цивілізації. Небачені раніше можливості, які відкриває глобалізація і смертельні загрози, які вона в собі несе, — це органічно пов'язаний об'єкт досліджень світової науки глобалістики. Остання цілком обгрунтовано концентрує свої зусилля на проблемах глобального розвитку, а головне його якості і безпеці.

За своєю природою глобалістика - міждисциплінарна наука

Міждисциплінарний підхід повинен стати важливим *методологічним принципом* глобалістики. Сьогодні вже можемо говорити не тільки про формування загальних основ теорії глобалістики і про такі її основні напрями як економічна глобалістика (наприклад інвестиційний глобалізм), політична глобалістика, соціальна глобалістика, екологічна глобалістика, глобальна прогностика та ін. Намітилась тенденція посилення взаємозв'язку, єдності цих напрямів, що говорить про становлення інтегрованої науки.

3. Розвиток концепцій глобалістики

Досягнення дійсної комплексності і системності глобалізаційних досліджень - це ідеал, до якого можемо лише наближатись. І тут без сумніву треба шукати «опорні пріоритети» або напрями, через призму яких можемо досягати максимально можливої комплексності та системності. В історії глобалістики таким прикладом була концепція сталого розвитку (Sustainable Development) тісно пов'язана з іменем колишнього прем'єр-міністра Норвегії Г. Брунтланд, яка очолила Всесвітню комісію з навколишнього середовища і розвитку, створену в 1983 році за ініціативи ООН.

Розвиток концепцій глобалістики

Вже у 1992 році концепція і принципи сталого розвитку були зафіксовані в Ріо-де-Жанейро на Всесвітній Конференції ООН з розвитку навколишнього середовища в документі «Порядок дня на ХХІ століття». Цей документ називали основним законом планети Земля, кодексом поведінки держав. В ньому особливо зазначена необхідність розробки національних стратегій сталого розвитку, наголошується особливе значення глобальної інтеграції, глобального кооперування, глобального партнерства країн для безпечного і сталого розвитку. І в цьому контексті хочеться зробити акцент на розробку вітчизняними глобалістами-дослідниками положень, які б носили національний характер, і які б сприяли розробці національної стратегії сталого розвитку України. Адже, поки що такої стратегії Україна не має і до нині.

Розвиток концепцій глобалістики

В перше десятиліття ХХІ ст. є наявними гігантські масштаби розвитку глобалізації і глобальної інтеграції. І глобалістика як наука стає одною з головних наук сучасності. Тут вона перегукується зі вченням про ноосферу В. Вернадського. Так, немає сумніву, що ХХІ століття — це початок ери глобальної ноосфери. З'явилися «нові контури глобалістики», безмірно зросла відповідальність глобалістів-дослідників за підготовку глобальних рішень і політиків за їх практичну реалізацію.

Завдання в системі Національної Академії наук України — це внести свій вклад і зв'язати з глобалістикою національну стратегію України, тобто дати національній стратегії глобальні орієнтації відносно нових можливостей і нових загроз.

Розвиток концепцій глобалістики

Колективно організовані дослідження з глобалістики з 1995 р. проводяться в Україні на конкурентоспроможному професійному рівні. Так, в 1989 р. започатковано Міжнародний інститут менеджменту в Києві, де вели дослідження з міжнародного та глобального менеджменту. В 1999 році створено перший в Східній і Центральній Європі Міжнародний інститут глобалістики, який є неформальною установою і діє в системі Національної Академії наук України. Проводяться відповідні дослідження по напрямках політичної, економічної, соціальної та екологічної глобалістики в системі НАН України. В той же час найбільш універсальними і пріоритетними проблемами глобалістики залишається проблема сталого розвитку світу і проблема організації управління глобальним розвитком.

Розвиток концепцій глобалістики

У своїх дослідженнях ця наука спирається на досягнення попередників: В. Вернадського, М. Кондратьєва, Н. Туган-Барановського, Н. Ремерса, О. Флехтхайма, Д. Медоуза, В. Леонтєва, А. Поччаї, Дж. Сороса, К. Поппера, З. Бжезінського, К. Боулдинга, П. Дракера, Д. Форрестера, Д. Гвішиані, М. Месаровича, Д. Гінбергена, Е. Пестеля, О. Ласло, О. Кінга та інших.

Але сьогодні кредо сучасної глобалістики, тобто основні її постулати є такими:

- світ і світове людство є єдиним глобальним організмом;
- глобалізація світу — це об'єктивне історичне явище і процес, на який можна впливати і керувати об'єднаними, солідарними зусиллями людства;
- глобалізація несе в собі нові небачені можливості для розвитку людства і нові небачені загрози його існуванню;
- людство повинно солідаризуватись і об'єднатись перед явищем глобальних загроз і для вирішення глобальних проблем;
- глобальну кризу людства можна перебороти;
- глобальну катастрофу людства ще можна відвернути;
- глобальні проблеми — це не лише невирішені завдання, а й великі загрози всьому людству;
- глобальні інтереси треба ставити вище національних;
- глобальна інтеграція — це закономірність розвитку людства;
- сучасна людина, як найвища соціальна цінність, набула глобального характеру і стала в центрі процесів глобалізації;
- в майбутньому людство навчиться попереджувати виникнення глобальних проблем;
- в основу інтегрованих системних парадигм глобалістики може бути покладена концепція ноосфери В. Вернадського.

Розвиток концепцій глобалістики

Отже, після виникнення на початку 70-х років ХХ ст. глобалістики як науки, пройшло порівняно мало часу. До числа її перших досягнень варто віднести систематизацію глобальних проблем, хоч проведена вона в основному на емпіричній, а не на теоретичній основі. Що стосується України, то видано науковий глосарій глобалістики (трьома мовами), започатковано видання журналу «Глобалістика» під егідою Національної академії наук України. Останні роки на базі вищезгаданого інституту глобалістики опубліковано колективні монографії, зокрема: «Глобальні трансформації і стратегії розвитку»; «Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини»; «Глобальні резерви поступу»; «Глобалізація і безпека розвитку», а також чисельні брошури, статті та матеріали конференцій.

Сьогодні наукова класифікація глобальних проблем така:

- 1) універсальні проблеми політичного і соціально-економічного характеру;
- 2) проблеми переважно природно-економічного характеру;
- 3) проблеми переважно соціального характеру;
- 4) проблеми екологічного характеру;
- 5) проблеми інформаційного характеру;
- 6) проблеми технологічного характеру;
- 7) проблеми науково-інтелектуального характеру;
- 8) проблеми змішаного характеру.

Розвиток концепцій глобалістики

- Хоча в останній третині ХХ століття глобалістика носила, в основному, екологічний характер і трактувалась обмежено, як вчення про глобальні проблеми сучасності, але очевидний прогрес у теорії досліджень дозволяє по-новому підійти до розкриття сутності глобальних проблем і визначити їх специфічний зміст, тобто «глобальність» будь-якої системи слід розуміти не в кількісному, а в якісному вимірах.
- Отже, глобальність будь-якої проблеми визначається не стільки її роллю в житті тієї частини населення, яка реально від неї постраждала, скільки значенням цієї проблеми для долі всіх народів планети.

До розряду найбільш пріоритетних глобальних проблем людства, які мають особливо великий перспективний вічний характер

відноситься глобальна проблема **сталого розвитку** світу, який визначається сьогодні і в майбутньому не стільки економічним зростанням держав і країн та забезпеченням розширеного відтворення в його традиційних вартісній і натурально-фізичній формах, скільки з соціально-економічним прогресом людства, забезпеченням розширеного відтворення інтелектуальних ресурсів та інтелектуального потенціалу, а також зростання якості і конкурентоспроможності розвитку, якості людського життя, розвитку людини як найвищої соціальної цінності. При цьому розуміється і покращення глобального навколишнього середовища.

Особливо пріоритетна універсальна глобальна проблема

є підвищення рівня суспільної організованості і керованості світовим співтовариством і його розвитком. У сучасній глобалістиці цю проблему називають глобальним управлінням (Global Governance). Людство повинно знайти ефективну форму глобального управління, що має забезпечити синхронізований, справедливий розвиток для всіх націй і країн, а не лише для країн «золотого мільярда».

До наступної групи глобальних проблем відносяться

проблеми природно-економічного характеру як енергетична, продовольча, екологічна, сировинна, Світового океану, ресурсна, інформаційна, технологічна.

Багато дослідників-глобалістів схильні ставити на перше місце в цій групі проблем саме глобальну екологічну проблему, виходячи з безперспективності продовження «технократичного» розвитку суспільства і його загроз.

У відповідності з зазначеною класифікацією до третьої групи глобальних проблем відносять проблему соціального характеру, що справедливо звуть «глобальною соціальною бомбою», підкладеною під майбутнє людства.

Сюди входять глобальна демографічна проблема, проблеми боротьби цивілізацій, релігій, міжнаціональних відносин, демократії, духовності, культури, захисту здоров'я, організованої злочинності, корупції, безробіття і зубожіння людей світу.

Традиційно глобалістика найбільшу увагу приділяє демографічній проблемі в аспекті перенаселення планети. Але сьогодні, коли Китай (1,3 млрд. чоловік населення) і Індія (1,1 млрд. чоловік населення) поступово виходять у лідери світового розвитку і демонструють здатність вирішувати продовольчі проблеми і проблеми розвитку, на перший план виходять глобальні проблеми соціальної якості життя — освіта, здоров'я, безпека людини, боротьба з організованою злочинністю, з тіньовою економікою, можливості розвитку народного підприємництва.

За останні роки на перший план вийшла окрема проблема - глобальної керованості світом і світовим розвитком

з розпадом СРСР, глобальний трансформаційний хаос посилив потреби в дослідженнях та в пошуках «світового уряду». Відповідно виникла дуже гостра проблема співвідношення глобалізації і національного суверенітету держав.

Світовий уряд

- На перших етапах проблеми глобального управління мали наївний характер, тому що ідея «світового уряду» виставлялась як альтернатива національним урядам. Дослідники цього напрямку шукали «центральну направляючу систему» зверху — через глобальні та міжнародні організації, такі як ООН, ОЄСР, МВФ, СБ та інші.
- Проте сьогодні глобальна корпоратизація є важливою і органічною складовою глобалізації світу. Сучасні глобальні корпоративні комунікації стали настільки інтенсивними, що вони є реальною основою майбутнього глобального корпоративного менеджменту, а через нього і глобального світового менеджменту (Global Governance).

Сучасні проблеми глобального управління

нерозривно пов'язані з інформаційною глобалізацією, в тому числі з глобальними масовими комунікаціями. Цей зв'язок є настільки тісним, що багато дослідників пропонують інтегрований комунікативно-управлінський підхід в глобалістиці (З. Бжезінський, К. Боулдинг, Т. Дракер, Б. де Жувенель, М. Месарович, Е. Пестель та інші). Після всього позитивного і негативного досвіду сьогодні знову дуже актуальними проблемами глобалістики стали проблеми глобального моделювання і прогнозування.

Проблеми глобального моделювання і прогнозування

- Глобальне моделювання до кінця минулого століття стало реальною практикою і механізмом, через які досліджуються варіанти «поведінки» глобальних систем. Відомо, що витoki глобального моделювання відносяться до таких проектів як «Мир-1», «Мир-2» або «Світова динаміка» Д.Форрестера (1971) і «Мир-3» або «Межі зростання» Д. Медоуза (1972). Такі або подібні моделі розроблялись і в колишньому СРСР. В 70-80-х роках з'явилися так звані «соціалізовані глобальні моделі», поліпроблемного типу, які вимагали розв'язання величезного кола методологічних проблем. Серед них моделі М. Месаровича і Е. Пестеля «Людство біля поворотного пункту» або «Стратегія виживання: органічне зростання»(1974), Е.Ерера «Латиноамериканська модель світу» (1974), Я.Кайя «Новий погляд на розвиток» або «Японія в світі, що розвивається» (1974), Д.Тинбергена «Оновлення міжнародного порядку»(1976), Е.Ласло «Цілі для людства»(1977), Б.Гаврилишина «Дороговкази в майбутнє»(1989). В основному це були доповіді Римському клубу. В 1995 році була опублікована доповідь Римському клубу і вітчизняними авторами (О. Білорус, О. Скаленко) «Інформаційна основа глобального розвитку».

